

I samarbejde med Hejnsvig Sognearkiv begyndte Kirkebladet i oktober/november 2006 en historisk serie om præster op gennem tiden i Hejnsvig sogn helt fra Reformationen og frem til i dag.

Vi vil meget gerne høre gode, sjove og troværdige historier om præsterne i Hejnsvig sogn og evt. modtage billeder til brug i kirkebladet.

På forhånd tak for god hjælp også når vi fra kirkebladsredaktionen kommer forbi for at spørge ind til en god historie.

Kirkebladsredaktionen

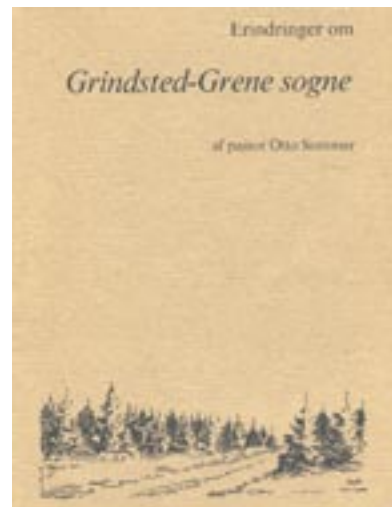
(Se tidligere artikler på www.hejnsvigbynet.dk - under "Egnshistorie")

Første omtale af Indre Mission

Herefter springer vi i præstehistorien frem til slutningen af det 19. århundrede til vækkelsesnes tid, hvor der kom store brydninger mellem de kirkelige retninger. Pastor Otto Sommer var præst i Grindsted og Grene sogne (1886 - 1893). Selvom han ikke var præst i Hejnsvig bringes alligevel efterfølgende tanker fra hans bog "Erindringer om Grindsted-Grene sogne" fra 1907 (erindringerne er nedskrevet i 1907, og har været bragt bl.a. i Flensborg Avis i 1907, men også i Bogense Avis og i Vestkysten har hans erindringer været bragt i artikelform. Han har færdigbearbejdet erindringerne i 1913 kort før sin død i 1914). Han var en god skribent og kendte hele egnen godt og havde afløst i flere af kirkerne. "Nu begyndte mit præsteliv. Og jeg kan ikke sige andet, end at jeg straks ved min første indtræden deri

Carl Otto Frederik Sommer, sognepræst i Grindsted og Grene Sogne i 1886 - 93.

Pastor Sommers erindringer om Grindsted-Grene sogne fra ca. 1910 omtaler Hejnsvig Sogn.

fik erfaring for modsætningen mellem de forskellige retninger.

I min meget travle studentertid og under de sidste halvandet års forcerede eksamenslæsning havde jeg ingenlunde haft tid til at sætte mig ind i de forskellige retningers forskelligheder eller væsen; jeg måtte lære dette ved erfaring.

I Ansager havde de for et halvt år siden fået en ny præst, Mads Christian Madsen. Denne mand havde tidligere været landmand og møller på Sjælland, men landvæsenet var nok gået tilbage, og han havde givet sig til at studere. Han var oprindelig student fra Odense skole. Med kone og børn havde han så levet nogle år i København. Efter eksamen i januar 1886 var han straks blevet sognepræst i Ansager, hvor hans forgænger havde vakt en ikke lille bevægelse. Madsen sluttede sig øjeblikkelig fuldt og helt til denne, og "satte skarpt skel" mellem alle sognets folk. Der fandtes kun hellige og vantro. Selvfølgelig blev han i høj grad forgudet af missionsfolkene, både i hans eget sogn og i Hejnsvig-Vorbasse og Grindsted-Grene. Madsen følte sig også straks på "den høje hest", han meldte sig ukaldet til at prædike i vore kirker, så snart blot en eller anden af hans tilhængere bad ham derom. Madsen var af naturen en meget virksom mand og sikkert en ærlig kristen, men han var i den første vækkelsesbrusen og blev drevet fremad til "nidkærhed uden forstand" af sine sognefolk. I Ansager herskede der ofte en sand fanatisme og præsteforgudelse, hvis lige jeg aldrig har set og aldrig ønsker at se mage til.

Min nabopræst mod syd var Christian Petræus i Vorbasse-Hejnsvig (1882-1890), han var en dannet, ydmyg mand, den diametrale modsætning til Madsen, selvfølgelig var han også i Madsens øjne en "vantro" mand, og Madsen bredte sig med stor taktløshed i hans sogne.

Mod nord i Sønder-Omme og Hoven sad nuværende provst Thyssen i Ølgod, han var udpræget grundtvigianer og tog sig Madsens "overgreb" let; denne var nu heller ikke så dristig ved at komme til Sønder-Omme og Hoven som de andre steder. Thyssen var, hvad jeg ikke var, yderst sikker på sig selv og på sin retnings godhed, om jeg så må sige. Jeg var sikkert med mit trosliv temmelig uudviklet trods mine tredivede år, og de angreb og uafsladeligt lange samtaler om åndelige emner med mine sognefolk, der stadig besøgte mig, voldte mig ikke få åndelige

anfægtelser."

Fra sparekassens jubilæumsbog 1998

Det følgende er også skrevet på grundlag af endnu en ikke ukritisk person med hensyn til Indre Mission, nemlig forhenværende skoleinspektør Sven Tygesen i Vorbasse. I anledning af Vorbasse-Hejnsvig Sparekasses 125 års jubilæum (1873-1998) skrev han bogen "Egnet og Sparekassen". Udover sparekassehistorien indeholder bogen meget vægtige beskrivelser af frugtbare folke- og kirkelige bevægelser på egnen i slutningen af 1800-tallet: brugsforeninger, andelsmejerier, sygekasser, biblioteker, vand og elektricitet og jernbaner.

Artiklen er springende uddrag af bogen. Der er kun meget få ændringer i den originale tekst og næsten ingen personlige vurderinger fra min side.

Åndelige spændinger

Det fællesskab, som mest afgørende og på mange måder også mest håndgribeligt kom til at påvirke dagligdagen i både Hejnsvig og Vorbasse, var Indre Mission, som kom til egnen i 1880'erne. Der er intet, der tyder på, at folk i Vorbasse-Hejnsvig kommune (delt 1915) har været særligt religiøse før 1890. De åndelige vækkelsesbevægelser, der gik over visse dele af landet i den første del af 1800-tallet, fik aldrig den store betydning i Vorbasse-Hejnsvig. Ud af disse vækkelsesbølger voksede Grundtvigianismen og Indre Mission frem. I flere år trivedes de fredeligt side om side som to skud på den samme stamme, men freden fik ende. Der kom kold luft mellem de to bevægelser og til sidst åben krig.

Selvom det ikke var den store religiøse interesse, der prægede folk i Vorbasse og Hejnsvig, var de ganske flittige kirkegængere. Kirken var et naturligt samlingssted. Her kunne man mødes og høre nyt fra alle kanter i sognet, man kunne udveksle sladder og sidst, men ikke mindst overvære det kirkestævne, der ofte fulgte efter gudstjenesten. Her kom degnen eller sognefogeden med offentlige bekendtgørelser, f.eks. om udlicitering af kommunale arbejder, frister for vedligeholdelse af veje eller auktioner over fattiglemmernes ejendele.

Den grundtvigske vækkelse fik ringe eller næsten ingen betydning i Hejnsvig. Indre Mission overtog føringen i Hejnsvig (Selvstændigt sogn fra 1910). Sidst i 1880'erne bredte der sig en vækkelses-

Præster i Hejnsvig sogn

Sangblad fra indvielsen af Missionshuset Betsaida i Klink i 1890.

bølge fra Ansager ud over egnen. Pastor Madsen havde skabt den vækkelse, der bevirkede, at mange omvendte sig og blev vundet for Indre Mission. Snart kom der også folk fra nabosognene til pastor Madsens helliggørelsesmøder, særligt fra Hejnsvig, Gilbjerg, Donslund og Nebel.

Sognerådsformand, Sognefoged og Sparekassedirektør

Da Niels Nielsen blev sognerådsformand i 1888 kom der skred i tankerne om opførelse af missionshuset i Klink (Mindstent 1890-1910). Niels Nielsen (fra Nebel) var en meget betydelig mand i området. Sognerådet havde hidtil ikke tilladt, at der afholdtes gudelige møder i skolerne. Dette blev tilladt under den nye formands ledelse. Men ønsket om at bygge nyt missionshus blev stærkere. I denne sag havde man i Niels Nielsen en dygtig iværksætter, der trak mange andre med i arbejdet.

En vigtig præsteansættelse

I begyndelsen af 1890 skulle der ansættes en ny præst. For Niels Nielsen var det afgørende, at sogne nu fik en præst af *den rette tro*, og han følte det som sin pligt at sørge for det. Han gik til værks med

sin sædvanlige grundighed og målrettethed. Han begyndte at forhøre sig hos missionske præster og missionærer, om de kunne pege på en egnet mand. Af dem, der blev foreslået, syntes Niels Nielsen bedst om en ganske ung teolog fra København. Han havde det imponerende navn Peter Viggo Martin Vilhelm Tage Jensen.

Niels Nielsen skrev til én af de professorer, dr. theol. P. Madsen, der havde undervist Tage Jensen på universitetet, for at få nærmere oplysninger om ham. Professoren gav Tage Jensen et udmærket skudsmål, og Niels Nielsen skrev derefter til den unge teolog

Tage Jensen, sognepræst i Vorbasse og Hejnsvig Sogne i 1890 - 1900.

og opfordrede ham til at søge embedet. Tage Jensen takkede for opfordringen og lovede, at han alvorligt ville overveje den og i bøn gå til Herren for at få vished om, at det er hans vilje, at jeg kommer til Vorbasse-Hejnsvig pastorat.

En vigtig rejse til Kultusministeren i København

Der var foruden Tage Jensen tre andre ansøgere til embedet. Blandt dem en lærer på Askov højskole. Ham var den grundtvigske kreds i Vorbasse meget interesseret i at få som præst, og de vidste, at han havde gode chancer for at få embedet. Det vidste Niels Nielsen imidlertid også, og yderligere vidste han, at Tage Jensens chancer var små, især fordi han var så ung, kun 24 år. Skulle han have embedet, skulle der gøres en indsats, og derfor skred Niels Nielsen til handling.

Foto af Hejnsvig Kirke set fra nord-vest hen over nordre kirkegårdsdige. Til venstre ses klokkestablen, som blev nedtaget i forbindelse med kirkens udvidelse i 1918 - 19.

Han opfordrede Fr. Grove, Vingborg, til at tage med sig til København for at tale med kultusministeren selv om præsteansættelsen. Fr. Grove vægrede sig, men Niels Nielsen fik ham overbevist om, at det var deres pligt af hensyn til troslivet i sognene. Kultusministeren var forhindret i at tage imod de to. Alligevel fik de god opmærksomhed (måske fordi Niels Nielsen sad og varmede sine kolde fødder på kakkelovnen under mødet). Departementschefen skrev nogle dage senere:

København den 29. marts 1890.

*Kære sognerådsformand Nielsen.
Det fornøjede mig at modtage Deres og Deres ledsagers besøg i ministeriet, og jeg har gjort ministeren bekendt med Deres ønske om at få Jensen til sognepræst. Det glæder mig, at ministeren har opfyldt det.*

Da han var ordineret og indsat til sit embede gik han i gang. Som en feltherre mønstrede han sine tropper, den lille missionske skare, og fandt ud af, at der var for få soldater til den krig mod Satan og al hans væsen, som han ville starte i sognene. Der måtte uddannes flere tropper.

Skuffelser var der også i embedet. De tog ikke modet fra Tage Jensen. De skærpede tværtimod hans kampvilje. Hver søndag tordnede han i kirkerne mod de forargelige tilstande, og som andre af den tids missionske præster prædikede han synderne lukt ned i det sorteste helvede og udmalede alle helvedes pinsler for dem. En del mennesker, flest i Hejnsvig,

blev omvendt, mens flertallet forholdt sig afventende.

Betydningsfulde valg af lærere

Der skulle ansættes 4 nye lærere i kommunen. Niels Nielsen og Tage Jensen besluttede i skøn samdrægtighed, at de lærere, der skulle ansættes, skulle have den rette tro. Som henholdsvis sognerådsformand og formand for skolekommissionen havde de alle muligheder for at gennemføre deres beslutning.

Dette eksempel, som kun er et ud af mange, medtages i denne sidste artikel om præster til og med år 1900 for at pege på, hvilken enorm betydning disse åndelige strømninger i 1800-tallets slutning fik for skolen og de fleste offentlige opgaver i de følgende hundrede år.

Villy Stidsen

KILDER:

Erindringer om Grindsted-Grene Sogne af pastor Otto Sommer 1913
Egnen og Sparekassen, udgivet ved Vorbasse-Hejnsvig Sparekasses 125 års jubilæum i 1998.